

Samen betekenis geven aan een monument

Een praktijktoets voor 24 monumenten, 12 opdrachtgevers, 19 onderzoekers voor een waarderingspraktijk met samenspraak, meerstemmigheid en integrale erfgoedbenadering

Faro podium 'waarderen doe je samen', 4 november 2025.

Aanleiding?

Ratificatie Verdrag van Faro

Eerste ervaringen met Faro bij gemeenten

,

Opdracht Minister aan RCE programma Post 65

Opdracht Minister aan RCE aanwijzingsbeleid Post 65 monumenten

Waarom?

De betekenis van een monument vergroten binnen de huidige waarderingspraktijk, voor en door de gemeenschap

‘ Een betere basis leggen voor de omgang met een monument

De bewustwording van de betekenis van deze monumenten bij een ieder vergroten

Partners

Overheden en eigenaren als opdrachtgevers: gemeenten Almere, Doetinchem, Eindhoven, Hengelo (Ov.), Noordenveld, Roermond, Rotterdam, Westerveld, Winterswijk en Zwolle, Rijksvastgoedbedrijf, College van Rijksbouwmeester en Rijksadviseurs (CRa)

Onderzoekers als uitvoerders: Arttenders, DRU industriepark, Gelders Genootschap, The Missing Link, Het Oversticht, architectuurhistoricus Wijnand Galema en architect|architectuurhistoricus Leon Sebregts

ErfgoedAcademie en team verrijking Post 65 als begeleiding: Frank Altenburg (RCE Faro), Chris Baas (RCE Open), Mieke van Bers (RCE, projectleider), Lorna Cruickshanks (EA), Frank Hemeltjen (KIEN), Renate Pekaar (RCE regio west), Georgia de Poorter (RCE meerstemmig), Kees Somer (RCE monumenten), Eric Wie (RCE communicatie), Leonie Wingen (RCE Faro), Giovanni Zajeck (RCE stagiaire)

Start praktijktoets

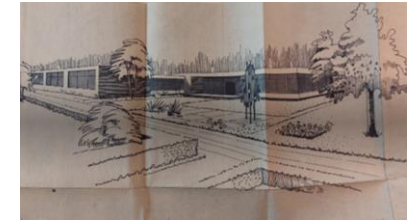
Voorlopige Handreiking

Verrijken van het waarden
van Post 65 monumenten met
Samenspraak,
Meerstemmigheid
en een
Integrale erfgoedbenadering

Selectie 24 monumenten

Erfgoodlabs ErfgoedAcademie

16 april Almere: meerstemmig/ hoe begin je?

20 maart Hengelo Ov.: samenspraak/ hoe pas je toe? onderzoeken, beschrijven en waarderen

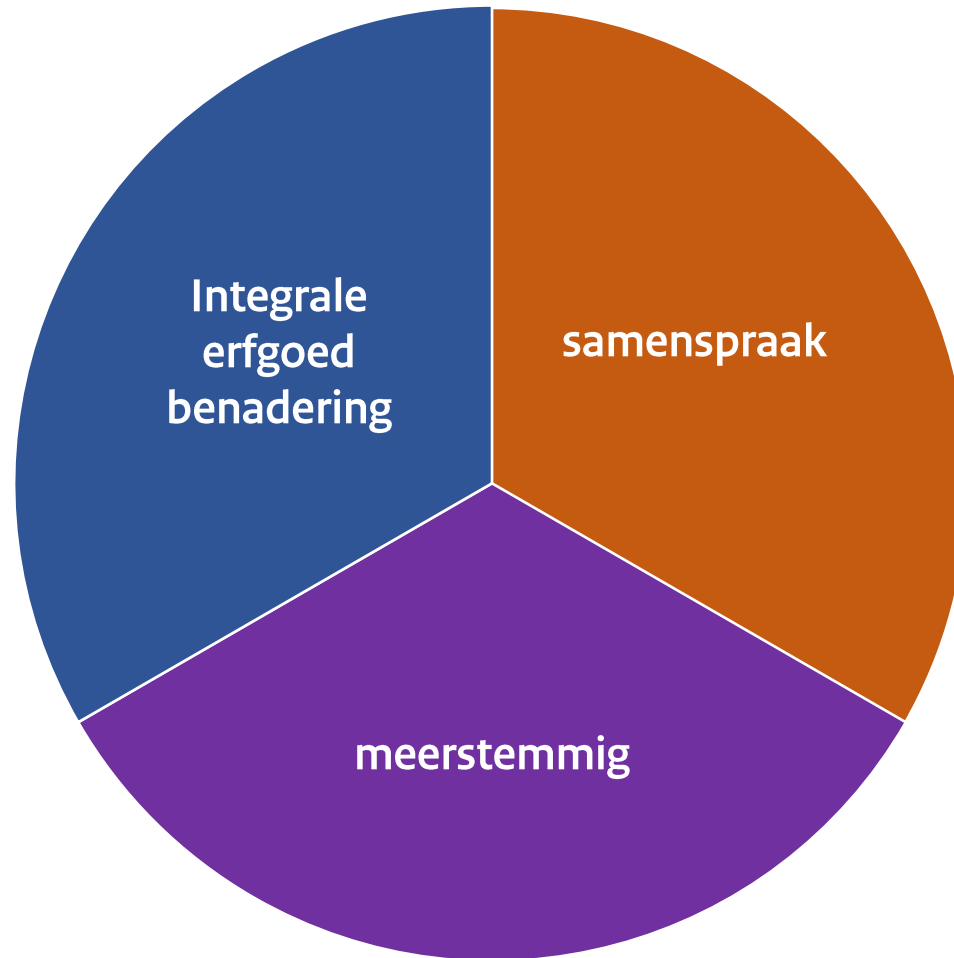
7 mei Frederiksoord: integrale erfgoedbenadering/ hoe maak je bekend? communiceren

Waarderingspraktijk

Drie aandachtsgebieden

samenspraak

Dialogoog in het proces van betekenis geven vergroten

‘ Betrekken van mensen en gemeenschappen en hun relatie tot het monument.

Samen met betrokkenen, sleutelfiguren en vrijwilligers zoeken naar nieuwe bronnen en verhalen die het monument betekenis geven.

meerstemmig

Op een inclusieve en gelijkwaardige manier, vanuit meerdere gezichtspunten, over het monument kunnen vertellen.

Meer diversiteit in perspectieven zoeken. Betrokkenen en bronnen die het monument op verschillende manieren beleven en belichten.

Naar de gehele geschiedenis van het monument kijken, vanaf het ontstaan tot in de huidige tijd.

Integrale erfgoedbenadering

Diverse soorten erfgoed in samenhang bekijken, materiële en immateriële bronnen van cultureel erfgoed.

‘ Denk aan gebouwd en aangelegd (groen) erfgoed, kunst in de openbare ruimte, archeologie, cultuurgoederen, een verzameling, een stads- of dorpsgezicht, cultuurlandschap en immaterieel erfgoed.

‘inloop’ bijeenkomsten team verrijking Post 65

Frank Altenburg

Eric Wie

Kees Somer

Renate Pekaar

Chris Baas

6 maart en 3 april: hoe begin je?

1 mei: hoe onderzoeken, beschrijven, waarderen?

5 juni: hoe communiceren?

Leonie Wingen

Giovanni Zajec

Georgia de Poorter

Lorna Cruickshanks • 1st
Heritage, Participation & Community Engagem
Netherlands

Grethe van Geffen

Frank Hemeltjen

Frank Hemeltjen

Mieke van Bers

Inspiratiedocument

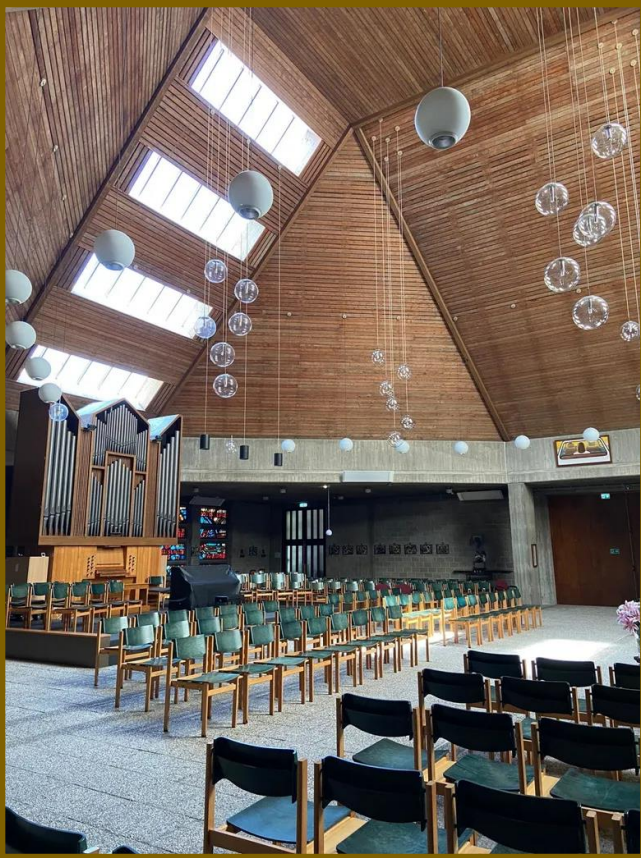
Hoe begin je? Hoe voer je uit? Hoe maak je bekend?

Praktijkervaringen van 24 monumenten

,

Workshop WijkWijzer TUDelft

Praktijkvoorbeeld samenspraak

De Oorlogsmonumentkerk Vrede en Verzoening in Rotterdam heeft twee functies: een parochiekerk en een plek om de slachtoffers van het bombardement van 14 mei 1940 te gedenken. In de kerk bevinden zich drie monumenten die herinneren aan de Tweede Wereldoorlog: een betonnen zuil met houten kruisen, een gedenksteen en glas-in-loodramen.

Welke uiteenlopende belangen kunnen spelen rond dit gebouw? Met wie zou je in gesprek willen gaan? Welke gespreksvorm kies je? Hoe vertaal je deze betekenis in een waarde en een toekomstvisie voor het kerkgebouw?

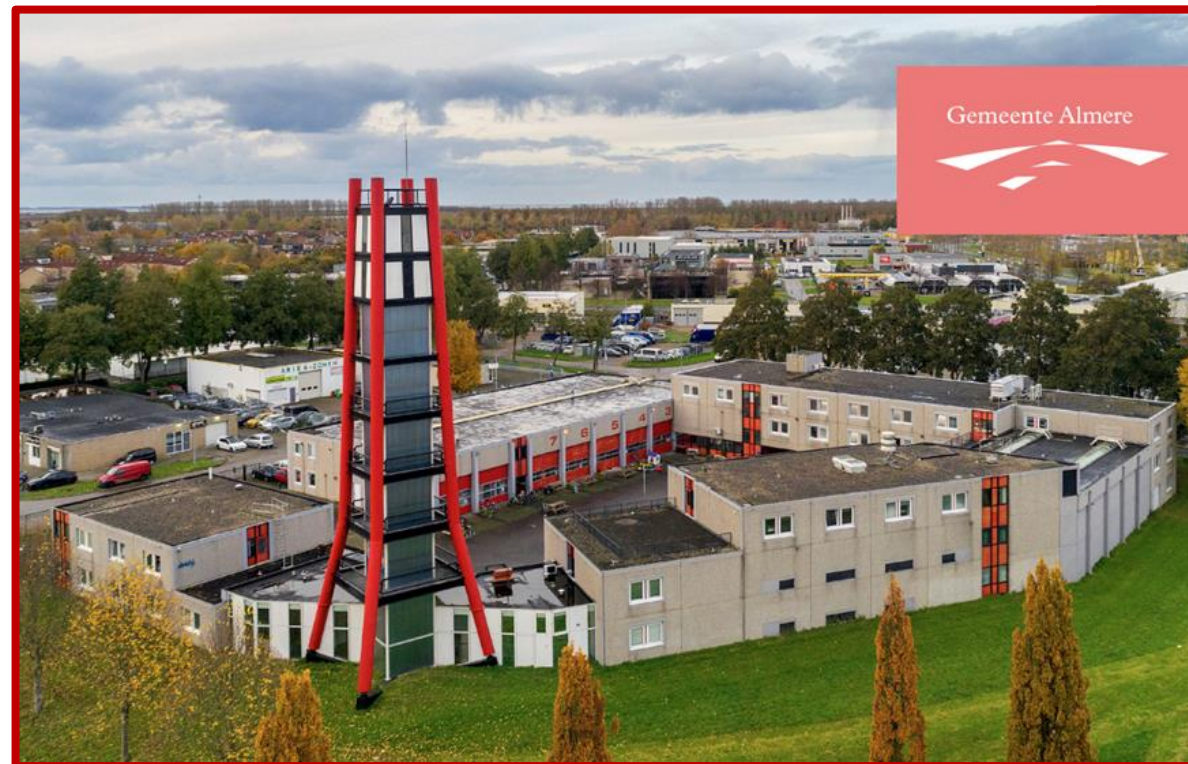
Input samenspraak

- Herdenken; religieuze vieringen; rust en bezinning; projectontwikkeling; functie van het gebouw irt gemeenschap, houdbaarheid herdenking, multidisciplinair gebruik vs herdenking; houdbaarheid geloofsgemeenschap; medegebruik door derden, altijd open toegankelijk voor gebed?; gebruik vs medegebruik;
- Expats, direct omwonenden, buurtbewoners: Hoe ervaart u het gebouw? Hoe ervaart u het gebruik van het monument? Is er een samenwerking met de kerkeigenaar?
- gebruikers, kerkelijk/ religieuze betrokkenen: parochianen, bisdom, paus: Wat is de beleving van de geloofsgemeenschap tijdens vieringen? samenwerking met omwonenden? Financiële basis?
- gebruikers, tweede/ derde generatie familie van slachtoffers, stichting 1940-45, Herdenken voorbij rotterdam 1940: Wie heeft nog herinneringen uit de 1^e en 2^e hand? Waar kan deze herdenkingsplek nog meer betekenisvol voor zijn?
- Kunstliefhebbers, kunstenaars van interieuronderdelen, architect gebouw, bouwkundigen/ ambachtslieden die zorgen voor het onderhoud van monument; organist orgel, muziekgroeperingen die gebruik maken van het gebouw;
- Kennis RCE, gemeente Rotterdam
- Mental mapping: ervaringen en gedachten koppelen aan fysieke ruimte of beleving licht

Input samenspraak

- Dialoog schrijven luisteren, reageren op de antwoorden
- Workshops emotienetwerken reinwardt
- Communicatie: panelgesprek, diverse perspectieven
- Enquete als incentive
- Photo voice methode op basis van beeld communiceren over waarden los van bagage
- Gespreksvormen, interviewen, een-op-een, vrijer om zich uit te spreken
- Kerk: gelovigen, herdenkingsplek woll, nabestaanden
- Herdenkingsplek gemeente, overheidstaak
- Bedrijven betrokkenen bij onderhoud vh complex
- Koppelen met funerair erfgoed, herinneringserfgoed, storytelling, genius loci; expert met kennis van kerkelijke zakrn/ kerkelijk erfgoed; oral history inventariseren, genealogisch erfgoed bavel met begrftltsen bezoek; bisdom parochie achterban kerkenvisie canonieke regelt; scheiding kerk en staat gertrudis eeuwig brandende kaars; kerkendialoog structureel algemeen belang; stakeholder analyse

Praktijkvoorbeeld meerstemmig

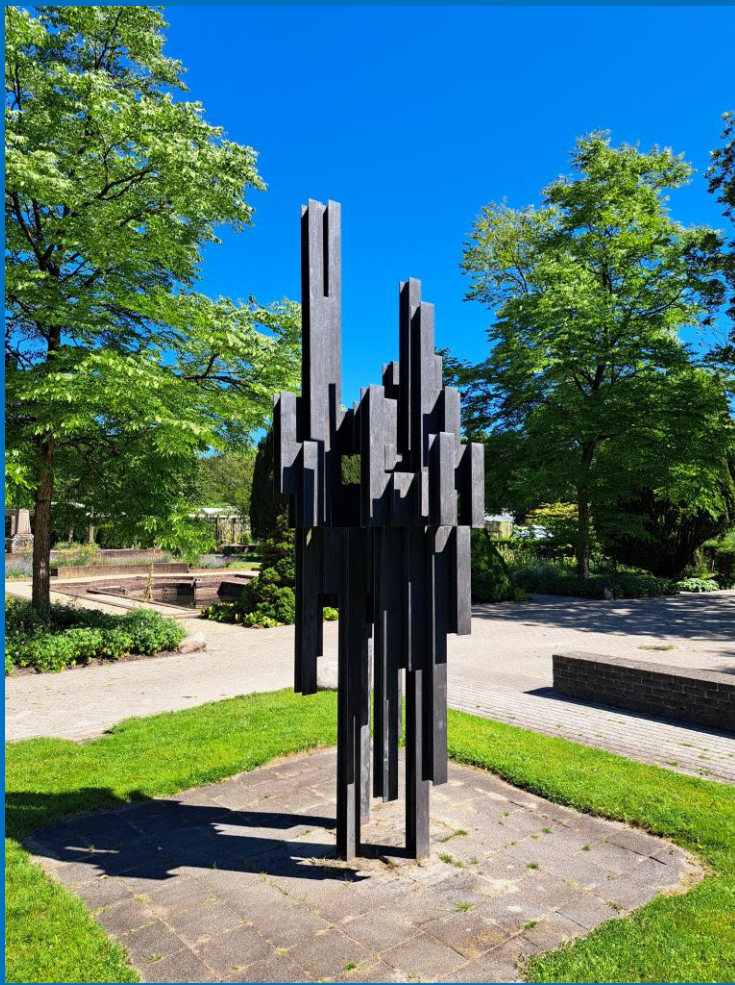
De Slangentoren in Almere is een onderdeel van de voormalige brandweerkazerne waar brandslangen opgeslagen lagen en een kunstwerk dat fungeert als icoon in de stad.

Welke invalshoeken kun je benoemen om de verschillende perspectieven te belichten om een meerstemmig verhaal van deze toren te kunnen vertellen? Wie of wat betrek je bij het geven van betekenis?

Input meerstemmig

- Kunstenaars, bewoners, brandweer, expats, toeristen
- Relatie met Almere/ kunst: trots bewoner; om van te genieten (meerwaarde); functioneel/ historie; toekomstige betekenis
- Vragen bij iedereen of er stemmen missen?
- Omwonenden, mensen die er werkten, mensen die bij de bouw oprichting betrokken waren? Want na '65, brandweer scene, kinderen (toekomstige stem)
- Valt tussen verschillende categorieën d.w.z.: is nu kunst in de stad/ icoon, maar had ook praktische functie. Betekent verschillende dingen voor verschillende groepen.

Praktijkvoorbeeld integrale erfgoedbenadering

Het terrein van DE PROEF in Frederiksoord was ooit de eerste tuinbouwschool van Nederland. Oud-leerlingen, oud-docenten, vrijwilligers en huidige gebruikers zijn uitgenodigd om hun herinneringen en kennis over het gebouw en de tuinen te delen. Aan de hand van een plattegrond praatten de deelnemers met elkaar over looproutes, het gebruik van lokalen en de relatie tussen school en de schooltuinen.

Welke verschillende erfgoed domeinen spelen een rol in de herinneringen van de betrokkenen? Wat betekenen deze domeinen voor de betekenis van de school? Hoe vertaal je deze betekenis in een waarde?

Input integrale erfgoedbenadering

- Onderwijshistorie, ontstaan tijdens aanleg Koloniën van Weldadigheid, ontwikkeld tot na '65: een verhaal in een verhaal:
- Huidige gebruikers?
- Immaterieel erfgoed: tuinwerkzaamheden; vergeten groenten (als voorbeeld van kennis)
- Landschapsarcheologie; gebouwd erfgoed;
- Waarde: esthetisch
- gebouw, tuin, landschap/ ligging (sectoren)
- Betekenis in een waarde: erfgoed/ geschiedenis (1^e in Nederland), historisch (verhalen)